

Trasformazzjoni ta' Komunità - It-Tieni Taqsima

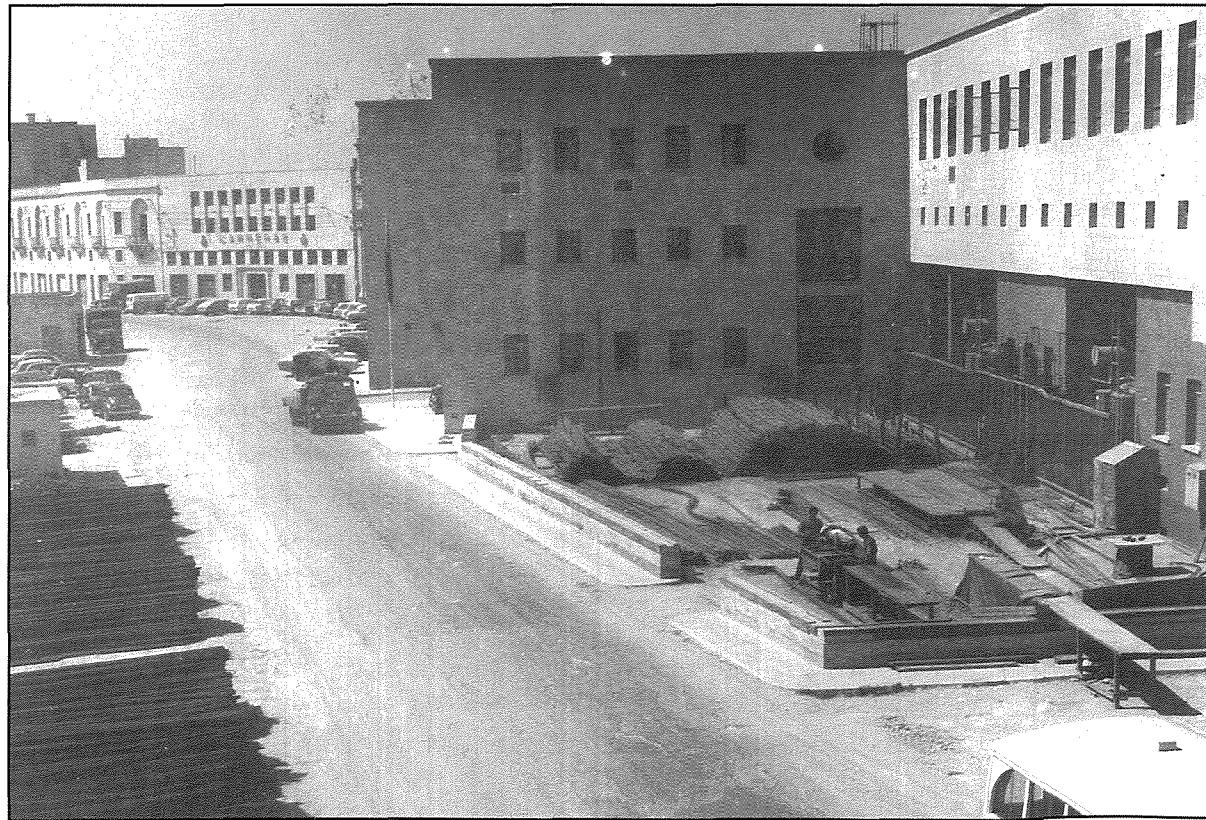
minn Eric Montfort

Xogħol u Industrija:

Fiż-żmien li saret Parroċċa, il-Marsa għaddiet minn perjodu relattivament tajjeb. In-nies kellhom xogħol mhux ħażin minħabba l-kummerċ li kien hemm fil-Port il-Kbir. Kien żmien l-ewwel gwerra dinjija u, għalkemm Malta ma kinitx involuta direttament, kien hemm ħafna kummerċ fil-port li gawdew ħafna minnu n-nies tal-madwar. Malta kienet serviet bħala sptar kbir għal ħafna suldati li kien midruba fil-ġlied bħal tad-Dardanelli, fit-Turkija. Kienet gwerra twila u iebsa u kien jidher li hadd ma kien se jirbaħha u l-battalji li kien hemm fil-İvant tal-Mediterran ġabu dan l-influss ta' suldati lejn Malta.

Il-Port il-Kbir baqa' mimli attivitā u industriji ta' servizz li kienu digħi bdew qabel it-tieni gwerra dinjija, bħall-Cable and Wireless, issa kibru sew. Din l-industrija fethet fergha ta' skambju (*exchange*) u uffiċċini kbar fit-Telgħa ta' Spencer filwaqt li qribha kibret il-fabbrika tas-silg. L-imħażen fix-Xatt ta' Pinto kibru wkoll u fin-naħha l-oħra tal-Marsa, 'l-isfel mit-toroq Simpson, Derby u Ross, fethu fabbriki tal-inbid, *dusters* u broxkijiet kif ukoll mastrudaxxi. Tul is-snini il-Marsa rat ukoll bosta fabbriki tad-diqi jifthu fl-inħawi ta' Triq is-Salib u Triq it-Tigħrija. Ghall-armata Brittanika f'Malta fethet in-NAAFI (Navy, Army and Air Force Institutes) li kienet tqassam ikel u facilitajiet ta' sanità lin-nies tagħha. Kien hemm ukoll bosta Ingliżi, impjegati tan-NAAFI u oħrajn impjegati fis-servizzi ancillari tal-Forzi Armati Brittanici li kienu jgħixu fil-Marsa. Irridu ngħidu li dak iż-żmien kiber ukoll il-Marsa Sports Ground li kien inbeda lura fl-1869 imma, ironikament, il-poplu ma setax jidhol fih għal bħal bosta postijiet oħra kien riservat biss għas-servizzi tal-Army u n-Navy Brittanika. Kien ukoll għalhekk li l-Marsa Sports Ground, għal ħafna snin, kien ukoll magħruf bħala l-Marsa tal-Ingliżi. Min jaf kemm nies innoċentement daħlu hemm u mbagħad qalgħu xi twissija jew anki citazzjoni mill-pulizija!

Sadanittant, bejn il-Marsa u Hal Luqa nbnew u bdew joperaw ħafna fabbriki ġodda u minn dan ibbenifika xi ftit in-nies tal-Marsa biex isibu xogħol fihom. Ma rridux ukoll ninsew il-Power Station li kibret fil-Marsa, l-ewwel fl-1953, u mbagħad kompliet tikber fl-1967. Fl-aqua tagħha ħaddmet bosta

Il-Power Station tal-Marsa fl-1968. Jekk wieħed josserva sew tidher parti minn karozza tal-linja. Dawn kienu jgħaddu minn din it-triq u Ras Hanżir u jkomplu l-vjaġġ tagħhom għal Rahal Ġdid.

nies minn dawn l-akkwati. Min-naħa l-oħra, ħdejn Albert Town kien hemm skola tas-snajja' magħrufa bħala Skola tal-Port, minbarra li nfethu biċċerija, fabbriki tal-ikel u tas-silġ, u bosta industriji żgħar. Għalkemm dik iż-żona kellha tkun belt żgħira baqgħet b'popolazzjoni ta' madwar 200 ruħ biss. Biex ngleħid kollo, il-Marsin gawdew mas-servizzi għaxx īnfra kien jixtru mill-ħwienet tal-merċa u filgħaxija, speċjalment fi tmiem il-ġimgħa, kien jerħulha għand il-JB Bar fi Triq is-Salib, qrib tan-NAAFI, jew inkella f'xi bars oħra tal-viċin.

II-Power Station:

Jixraq ukoll li nitkellmu dwar din l-ażjenda importanti ferm fl-iżvilupp ta' pajjiżna. Il-Power Station tal-Marsa nfethet ufficjalment lura fl-1953 b'impjant taħt l-art, attwalment taħt l-Għolja tal-Ğiżwiti. Kienet inbniet b'fondi mill-Marshall Aid u eventwalment ħadet post il-Power Station li kien hemm taħt it-Telgħa tal-Kurċifiss fil-Furjana li kienet ilha topera sa mill-bidu tas-seklu għoxrin u damet topera sal-bidu tas-snин sittin meta mbagħad ingħalqet għalkollox. Il-Power Station tal-Marsa kompliet tiżviluppa hekk kif fl-1966 infetah it-tieni impjant magħlur bħala "Il-Marsa B Power Station". Din il-Power Station kompliet tikber anki tul is-snin tmenin hekk kif il-popolazzjoni u l-ekonomija u l-kwalità ta' ħajja tal-Maltin komplew jikbru. Il-Power Station ħadet medda ta' art imdaqqsa f'Ta' Ċejlu u eventwalment din l-art ukoll għiet iktar magħluqa għaliha minħabba raġunijiet ta' sigurtà. Fl-imghoddi l-karozzi tal-linja kienu jgħaddu mill-Menqa għall-Power Station, minn ħdejn id-Dwana u jkomplu għaddejjin minn Ta' Ċejlu għal Jetties Wharf u Wells Street, għal Kordin u Raħal Ġdid. Iż-żminijiet verament inbidlu!

II-Power Station tal-Marsa ġġenerat hafna impjegi u bosta impjegati kienu jgħixu fl-akkwati tal-Marsa, Raħal Ġdid, Hal Qormi, il-Hamrun, Gwardamangia u l-Furjana. II-Power Station kellha wkoll l-aspett notorju tagħha minħabba t-tnejx tħalli. Kemm meta kienet taħdem biż-żejt kif ukoll meta kienet taħdem bil-faħam lura fis-snin tmenin. Għad fadal hafna memorji tal-ħażna tal-faħam fil-Menqa. 25 sena ilu l-faħam ma baqax jintuża imma xorta kien għad hemm problemi biż-żjut, l-iktar minħabba s-sulfati tal-kubrit. Biż-żmien, dawn l-emissjonijiet bdew jonqsu u f'Marzu li ghadda l-Power Station tal-Marsa ngħalqet ghalkollox. Illum il-bennienha tal-ġenerazzjoni tal-elettriku f' Malta hija Delimara. Il-Power Station tal-Marsa bil-mod il-mod qed tiżżarma u din il-medda ta' art kbira issa se tara storja oħra.

Żviluppi u Bini Ģdid

Il-popolazzjoni fil-Marsa għal perjodu ta' madwar 25 sena kibret u tkattret. Bdew jinbnew l-inħawi ta' Triq Balbi, u Triq is-Salib kibret sew. Triq il-Marsa kienet żviluppatt ħafna u fuq in-naħha l-ohra kien hemm ukoll Triq Zerafa u l-akkwati ta' wara l-bini li għalkemm illum jagħmlu mal-Hamrun insibu wkoll toroq minnhom li jagħmlu ma' din il-Parroċċa. It-tieni gwerra dinjija ġabett ukoll il-ħsara u t-tiġrif fil-Marsa, kif mistenni, għax kienet qrib il-Port il-Kbir. Kienu ħafna Marsin li telqu lejn ir-Rabat jew Birkirkara għall-kenn. Hafna minnhom gew wara li ntemm il-ħbit mill-għadu mafkar li jfakkar il-vittmi Marsin tat-Tieni Gwerr attiv ħafna San Ġorġ Preca. Il-Marsa kellha parti in-hawn li ġdejn is-Salib tal-Marsa deherlu Gesù fix-karru mimli demel meta kien għadu żagħżugħ. Il-o kien it-tieni wieħed li twaqqaqaf f'Malta. Tkattar u xi-ohra fil-Marsa, fosthom fi Triq Zerafa u llum fil-Pa-

Il-Menqa īdejn it-tined tal-patata madwar l-1910

Fis-snin sittin, il-popolazzjoni tal-Marsa kibret għal iktar minn 10,200 ruħ, l-ogħla popolazzjoni li qatt kellha. Kien ukoll għalhekk li nhasset il-ħtieġa li tinbena knisja ġidida u toħroġ parroċċa oħra. Dan seħħi fl-1968 bit-twaqqif tal-Parroċċa tal-Madonna tad-Dmugħ li eventwalment saret magħrufa bħala Parroċċa Marija Reġina. Kibret ukoll l-iskola fi Triq Balbi li kienet ilha mibnija mill-1929 u magħha żdiedet skola sekondarja f'nofs is-snin sittin b'entratura kemm minn Triq l-Iskola kif ukoll minn Triq Simpson. Is-sorijiet li kienu l-Marsa fil-bidu nett tal-Parroċċa Ssma Trinità kienu wkoll żiedu l-istituzzjoni ta' tagħlim tagħhom fi Triq Balbi. Fil-bidu tal-1976, ftit xhur biss wara li tlestiet Triq Dicembru 13, tlesta wkoll Qasam tad-Djar ġdid wara Triq l-Iskola u f'partijiet ta' Triq il-Marsa fejn ġew akkomodati familji mill-Marsa li tilfu djarhom fil-proġett ta' Triq Dicembru 13.